

Nr 40.

Ankom till Riksdagens kansli den 19 april 1912 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående medgifvande af expropriation för anskaffande å landet af tomtmark för byggnader, afsedda för religiös, social eller kulturell verksamhet,

Närvarande: herrar Widén, Lindhagen, Håkanson,* Söderbergh, af Ekenstam, Bergendahl, Alexanderson, Trana, Gezelius, Olsson i Hof, Pettersson i Södertälje, Olsson i Broberg, Olsson i See, Pettersson i Bjälbo, Igel* och Persson i Norrköping.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion nr 74 har herr *V. Rydén* anfört följande:

»Under hänvisning till mina med fleras vid 1907, 1909 och 1910 års riksdagar väckta motioner om ändring af expropriationslagen i syfte att tomtmark för vissa samlingslokaler må kunna exproprieras — särskildt hänvisas till motionen nr 119 vid 1910 års riksdag, hvilken bifölls af Andra kammaren — får jag härmed värdsamt hemställa om Riksdagens bifall till Andra kammarens förut omförmälda beslut vid 1910 års riksdag, nämligen, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida, i hvad mån och under hvilka villkor expropriation genom det allmännas försorg kunde medgifvas, i syfte att på landet anskaffa oundgänglig tomtmark, afsedd att åt sammanslutningar för folkbildning och nykterhet eller annan religiös, social eller kulturell verksamhet åstadkomma samlingsloka-

Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 9 saml. 37 häft. (Nr 40).

ler samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda.»

*Utskottets
yttrande.*

Såsom motionären erinrat har förevarande fråga förut varit föremål för Riksdagens behandling.

Sedan vid 1907 års riksdag en af herr Rydén i ämnet väckt motion, på hemställan af lagutskottet, af Riksdagen afslagits, väckte samme motionär vid 1909 års riksdag ånyo motion i frågan med hemställan, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor expropriation genom det allmännas försorg kunde medgifvas i syfte att på landet anskaffa oundgänglig tomtmark för uppförande af byggnader, afsedda för socialt, politiskt eller religiöst bruk, för folkbildnings-, nykterhets- eller sådan ekonomisk verksamhet, som omförmäldes i 1 § af lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, eller eljest för allmännyttig och kulturell verksamhet, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda.

Lagutskottet, till hvars behandling motionen hänsköts, afstyrkte i afgifvet utlåtande motionen, under framhållande hufvudsakligen, att expropriationsrätten på grund af det stora ingrepp den medförde i enskild rätt endast borde tillgripas för tillgodoseende af ett starkt offentligt intresse samt att enligt de synpunkter, som i detta afseende i allmänhet blifvit uppställda och jämväl fått sitt uttryck i den gällande kungl. förordningen den 14 april 1866, det behof, för hvilket expropriation skall kunna ske, måste vara i eminent mening allmänt. Detta vore ej fallet med de ändamål, som motionären ville tillgodose. Såsom allmännyttigt och kulturellt torde i själfva verket kunna betecknas hart när hvarje ändamål, som det moderna samhället skulle kunna vid en viss tidpunkt finna värdt att direkt eller indirekt främja. I enlighet med lagutskottets hemställan afslogo också båda kamrarna motionen.

Vid 1910 års riksdag väckte herr Rydén ånyo motion i ämnet, därvid han emellertid från sitt vid föregående års riksdag framställda yrkande undantog expropriationsrätt för anskaffande af tomtmark till byggnader för sådan ekonomisk verksamhet, som omförmäles i 1 § af lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet. Förslaget, hvilket i öfrigt öfverensstämde med det år 1909 väckta, blef äfven denna gång af lagutskottet afstyrkt, därvid utskottet åberopade hvad 1909 års lagutskott anfört. Fem reservanter inom utskottet ansågo emellertid, att motionen bort af utskottet tillstyrkas, samt framställde enahanda yrkande, som det den nu förevarande motionen innehåller.

Under det i Första kammaren motionen afslogs, biföll Andra kammaren reservanternas hemställan.

Efter det förevarande fråga alltså senast varit föremål för Riksdagens behandling, har emellertid densamma kommit i ett i viss mån förändradt läge. Den 15 september 1910 har nämligen den kommitté, som haft till uppgift att verkställa revision af expropriationslagstiftningen m. m., till Kungl. Maj:t öfverlämnat sitt förslag till lag om expropriation. Detta kommer, såsom äfven är afsedt, att bereda möjlighet för en väsentlig utvidgning af expropriationsinstitutets tillämpningsområde. Under det enligt 1866 års förordning expropriation endast kan få äga rum, där Konungen pröfvar nödigt att jord eller lägenhet skall begagnas till vissa särskildt uppräknade ändamål eller med dessa jämförligt »allmänt behof», är i berörda förslag stadgadt, att Konungen äger förordna, att expropriation må ske, så snart densamma pröfvas nödig för »allmänt gagn», utan att det ändamål, som med expropriationen skall tillgodoses, i lagen närmare angifves. I den mån det kan anses vara till »allmänt gagn» att expropriera mark för de af motionären afsedda ändamål, synes sålunda, därest nämnda förslag blifver lag, äfven för dessa ändamål expropriation kunna komma att medgifvas.

Då berörda lagförslag lärer kunna antagas inom en nära framtid blifva i en eller annan form framlagdt för Riksdagen och därvid tillfälle kommer att föreligga att göra förevarande fråga, som utan tvifvel bäst löses i sammanhang med expropriationslagstiftningen i dess helhet, till föremål för pröfning, synes motionen i hvarje fall icke nu böra föranleda till någon åtgärd från Riksdagens sida.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 april 1912.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservation

af herr *Widén* med instämmande af herrar *Lindhagen*, *Alexanderson*, *Olsson* i See och *Persson* i Norrköping:

»Det uppspirande föreningslifvet och särskildt föreningslifvet inom arbetareklassen är en mycket mäktig och enligt vår mening äfven samhället gagnande faktor, som man på senaste tiden fått att räkna med. Det är därför riktigt, att man bör tillgodose dess behof af samlingslokaler, såvidt möjligt är. Vi anse alltså att det är ett mycket viktigt samhällsintresse att förhjälpa de föreningar för folkbildning och nykterhet eller för annan religiös, social eller kulturell verksamhet, om hvilka förevarande motion handlar, att skaffa sig tomtmark till samlingslokaler. Detta bör ock enligt vår mening kunna ske genom expropriation, hvarförutom, såsom erfarenheten visat, det ej sällan möter svårigheter att erhålla lämplig sådan mark.

Det är emellertid i hög grad ovisst, om detta ändamål kan vinnas genom det förslag till ny expropriationsförordning, som föreligger och i utskottets betänkande omnämnes. Detta torde vara så mycket ovissare, som några särskilda bestämmelser icke föreslagits för detta särskilda slag af expropriation, i enlighet med hvad som skett t. ex. om expropriation af mark till förmån för ägare af därå uppförda hus vid platser med större sammanträngd befolkning; bestämmelser, hvilka dock äfven för nu föreliggande fall synas vara erforderliga.

I allt fall är enligt vår uppfattning den i omförmälta lagförslag beträdda vägen att öfverlämna åt den administrativa samhällsmakten att, med endast den sväfvande och mångtydiga begränsning, som ligger i uttrycket »allmänt gagn», fritt afgöra, för hvilka ändamål expropriationsrätten må anlitas, icke vara den rätta. Det synes icke vara riktigt att Riksdagen afstår från all möjlighet att medverka vid reglerandet af detta för samhället så viktiga rättsinstitut, äfven i hvad angår dess omfattning. Och hafva vi äfven häri funnit ett skäl för Riksdagen att, oaktadt ett förslag till ny expropriationslag föreligger, begära lagstiftningens utsträckning till gagn för det i motionen åsyftade ändamålet.

Med stöd af hvad vi sålunda anfört, få vi hemställa om bifall till förevarande motion.»